

Meg kell halnod, hogy megszülessél

— Amerikai történet —

A Képes Hét számára írta:

NEUBAUER PÁL

— Előre! — hangzott a vezényszó.

Taller Izsák, a fiatal kivándorló előrezuhant, megtorpant és azután eszeveszettül forgatni kezdte a szivattyút. A kerék fogója tüzesen vágott a kezébe, perzselte a bőrt, elakasztotta a lélegzetet. A negyvenemeletes felhőkarcoló lángban állt: vakító világosság vetette rá magát minden pontra, minden sikra. Emberek százai árnyképeként ugrottak le toronymagasságból a lent megfeszülő mentőhálóba. Vasgerendák mennydörgve zuhantak alá és elnyelték azok halálordítását, akik a kiálló balkonokra bukva halálra zúzták magukat. Az égő háztornyból az emberek egyre csak hullottak alá, mint a cseresznyefáról az érett gyümölcs. Taller Izsák meg csak egyre forgatta a kereket, míg tüzkévék, mennydörgő zuhanások, árnyképek és fantomok közt egyszerre csak megszakadt az öntudat fonala és egy borzalmas légnyomás széttépte az emberi kezet és a kerék fogantyúját.

Valahol és valamikor azután kinyitotta a szemét. Egy kis szeba körvonalainak képzetét fogadta be elsőnek az agy. Mielőtt szeme újra lecsukódott, mintha két emberi alakot, egy fiatal leányt és egy öreg szakállas férfit pillantott volna meg homályosan. Talán kérdezett is valamit, mert még hallotta a leány hangját:

— Hogy hol van? Hát Newyorkban!

Ismerős leány, gondolta Taller Izsák és újra mély álmatlan álomba merült.

*

Ez akkor történt, amikor a hajóról épp hogy elbocsátották; vám és egyéb vizsgálatok után alig haladt egy negyedórát a végnélküli házsivatag közepe felé, hogy odalökték a szivattyúhoz. Nem nagyon emlékezett a dolgokra, amikor másnap reggel a fiatal lány ágyához hozta a reggelit és kérdéseire elmondta, hogy az égő felhőkarcólóról lezuhanó vasgerenda majd agyonütötte volna, de apja az utolsó pillanatban megmentette, vállára vette és bevitte a házukba. Most minden veszély elmúlt.

*

Az óriási acélkonzern összes üzeme tizenkét órán át szünetelt. A munkások ezrei kísérték utolsó útjára Taller Izsák szenátort, az acélkirályt, aki ötven éven át apja volt minden munkásának. A sirt az Északamerikai Egyesült Államok legjobbjai állták körül és maga az elnök bucsuztatta el Taller Izsákot, aki ötven évvel ezelőtt vándorolt ki egy lengyel faluból Amerikába és ötven évi munka árán Amerika egyik leggazdagabb és legtekintélyesebb polgárává küzdötte fel magát. Az elnök ezekkel a szavakkal végezte bucsuztatóját: „Ötven év előtt, alighogy a mi földünkre tette a lábát, segítenie kellett egy borzalmas égési katasztrófánál a tüzet oltani — és hű maradt ehhez a kezdelhez, mert mindenütt, ahol oltásra volt szükség, ott volt és addig nem nyugodott, amíg az elemeket, az emberi szenvedélyek elemeit meg nem fékezte, a tüzet el nem oltotta. Ezért nevezték a munkások apjuknak.“

Az elnök beszéde után számtalan egyesület delegátusa beszélt. Mikor az utolsó mondat is elhangzott, a megboldogult személyi titkárja lépett elő és megkérte a

A legutóbbi kassai népnünnepély „Becsali csárdája“

(Győri és Boros felvétele, Kassa)

Az új kassai neológ zsidó templom és iskola
(Győri és Boros felvétele, Kassa)

jelenlevőket, hogy fogadják szívesen azt a néhány oldalas füzetet, amely Taller Izsák szenátor végrendelete és amelyet, a megboldogult utolsó akaratát teljesítve, szétosztat a jelenlevők közt az elnöktől a munkásokig.

*

Taller Izsák végrendeletében elmondja, hogy szülei elhaltak és épp csak annyit örökölt tőlük, hogy a hajójegyet megvehette. Leírja, milyen nyomorban élte le a fiataiságát, majd beszámol az utról és arról, hogy alig indult meg Newyorkba, hogy szállás után nézzén, bele-sodródott az égési katasztrófába.

— Minden veszély elmúlt — ismételte a lány. — Az apám mindjárt itt lesz — folytatta Taller a végrendeletben élete történetét. — Tekintetünk egymásba fonódott és bámulva vettem észre, hogy az ágyamon ülő lány oly főkéletes szépség, amelyet még sohasem láttam. Kedvesen beszélt hozzám, biztatott, hogy ne tartsak semmitől és azután magamra hagyott. Ösztönösen kiugrottam az ágyból, hogy átkutassam a zsebeim. Néhány dollárom még a zsebemben volt: ugyan, de minden igazoló írásom eltűnt. Ellopták, gondoltam rémülten és kiáltani akartam, de ebben a pillanatban kinyílt az ajtó és a szakállas öreg lépett be a szobába. Szemeit szuggerrálóan rám meresztve, lassu léptekkel közeledett felém és úgy állt meg előltem, hogy letről felfelé kellett néz-nem reá.

— Nem tudod, ki vagyok, hát megmondom. Apád mostonabátyja vagyok, az, akinek megirtad, hogy kivándorolsz és hogy mikor jössz ide, melyik hajóval. Lázár vagyok, akiről százszor hallhattál odahaza, akit apád százszor elátkozott ő, a vallásos engem, az istentagadót. Apád tisztelte az ősi törvényt, én tagadtam Isten létét. Minek mondjam el, apád és anyád szájából hallhattad, hogy a vitából mély gyűlölet, akkora végnélküli gyűlölet lett, hogy gyerekeinket dobtuk a serpenyőbe: ők téged, én lányomat. Átokkal ajkunkon váltunk el, amikor otthagytam szülőfalunkat és kivándoroltam Amerikába. Azóta sok év múlt el. Tudtam, biztam benne, hogy egyszer Te is itt leszel. Most itt vagy, most itt az alkalom, hogy eldöntsük, van-e Isten, vagy sem! Mikor megérkezted és titokban azt remélted, hogy a hajóhidnai megvárlak, nem csalódtál. Ott voltam, de nem árultam el magam és mikor megindultál Newyork dzsungelébe, követtelek. — Az öreg égnék dobta karjait, úgy állt egy darabig szólanul, mintha ahhoz az Istenhez imádkozna, akiben nem hitt, majd folytatta: — Tervem gyorsabban valósult meg, mintsem gondoltam

volna. A tűz segített meg! Meri... — szeme fellángolt, szavai extázisba esendültek — mert amikor megirtad, hogy kivándorolsz, hogy ide jössz, abban a percben összedaltak a leányommal... lányom férje vagy papíron.... Nézz oda!...

Három groteszk kecskebakugrással az ablaknál termett, férierántotta a függönyt, intett és én gépiesen követtem. Kezével a szemben levő felhőkarcoló egyik pontjára mutatott, ahol ez állt ökölnyi betűkkel:

„Independent Order Brith Abraham“.

— Ennél az intézetnél a lányom ezer dollárt kap férje halála esetén. Nos hát, Te meghaltál. A tűzvész áldozata vagy! Igazolól irataidat hiába keresed, elszedtem őket és egy halott zsebébe csempésztem azokat, egy halottéba, akit egy leomló vasgerenda agyonvágott és akinek a zsebeiből előzőleg mindent kivettem... Halott vagy! És értsd meg: nem az apád istene az Isten! Nem a szellem, hanem az anyag — a pénz, a dollár! Meghaltál és így jutok végre hozzá az első ezer dollárhoz, egy összeghez, amit semmi munka árán eddig nem tudtam magamnak kiverekedni. Az intézetnél a Te neved szerepel mint lányom férjének a neve. A papírok mind rendben vannak. Meg fogom kapni az ezer dollárt, egy beláthatatlan vagyon alapkövét.

Öklével az asztalra vágott:

— Apád akarta így! Téged, a fiát és a lányomat tette meg tétnek! Most elvesztetted a játszmat! Én nyertem meg, én és a dollár istene. Tervem tüneményes gyorsasággal sikerült és akkor is sikerült volna, ha a tűzvész nincs segítségemre. Newyorkban elég a gazdátlan halott...

Azután pillanatokig, percekig csend volt a kis, nagyon szegényes szobában. Apám a jobb oldallamon. Szólanul rámnézett. Kezébe a Szentírást tartotta. Egyik kezével rámutatott. Bal oldallamon apám kérlelhetetlen ellensége, az istentagadó, dollárimádó öreg.

— Meg kell halnod, hogy megszülessél! — hallottam baloldalt.

— Megjutalmazlak ezrediziglen, ha parancsaimat követed! — Apám szelleme szólt így.

De még mielőtt öntudathoz jutottam volna, egyedül voltam ismét a szobában.

*

A nagy szenátor végrendelete azután szinte üzletszerűen száraz mondatokban arról számol be, hogy Taller Izsák feleségül vette az öreg lányát, akinek hozománya az az ezer dollár volt, amit az Independent Order Brith Abraham tényleg kifizetett.

—és ebből az ezer dollárból kellett ki a milliárdok, a gyárak, a konzern. Halálom történetét senki sem tudta meg: itt mondom el először, mint életem történetét. Egyedül állok a világban. Utolsó akaratom: holttestem vitessék vissza szülőfalumba; temessenek el szüleim mellé. Egész vagyonom a munkásaimé, akik egy haláltnak segítettek élete fellépítésében. Erről külön részletesen rendelkezem. Ezer dollárt pedig fizessenek vissza kamatos kamattal az Independent Order Brith Abraham-egyesületnek, mert rajta kívül senkinek sem volt igaza: sem istenthívó apámnak, sem istentagadó apósomnak.

*

A munkások ércszobrot állítottak Taller Izsák szenátornak. Mert nem értették meg végső akaratát, nem értették ezt a mondatot:

„Ezer dollárt fizessenek vissza...“

Nem értették a halálos élet és az élő halál megrázó történetét. Pedig mindez valóban megtörtént. Amerikában, a huszadik század elején. És a történet kettős mozgatója az istenhít és az istentagadás volt.